

РОЗДІЛ І

Заледве хтось, хто знав Кетрін Морланд у дитинстві, міг припустити, що народилася вона, аби стати героїнею роману. Суспільне становище, характери батьків, власні якості й нахили — усе поставало супроти цього. Батько її був священником — зовсім не загурканим й аж ніяк не бідним, ба навіть досить-таки шанованим, хоча ймення він мав геть прозаїчне — Річард, і вродою ніколи не вирізнявся. Був він відносно матеріально незалежний — на дачу до прибутків із двох церковних парафій — і зовсім не схильний тримати доньок у чорному тілі. Її матір вирізнялася здоровим глуздом і лагідною вдачею і, що важливіше — відмінним здоров'ям. Іще до Кетрін вона народила трьох синів і замість того, щоб померти, зродивши на світ останню дитину — чого цілком можна було від неї сподіватися — продовжувала жити, привівши на світ іще шістьох дітей і спокійнісінько спостерігаючи, як ті зростають — та ще й тішачись взірцевим здоров'ям. Сімейство, у якому налічувалося аж десятеро дітей, завжди вважалося чудовою фамілією, затим що в ній ніколи не бракуватиме голів, рук і ніг. На жаль, Морланди лише ліком і брали, бо загалом були геть непоказними — із Кетрін включно. Була вона кістлява й незграбна, із землистим кольором обличчя,

темним миршавеньким волоссям й аж ніяк не дрібними рисами обличчя, занадто великими для неї. Її розум був геть непридатним для чогось героїчного. Вона обожнювала хлопчачі ігри й надавала перевагу крикетові не лише перед ляльками, а й навіть перед іншими, куди менш притаманними героїні заняттями дитячих років, як-от: виготовування ручної ліскульки, годування канарки й поливання трояндових кущів. Загалом інтересу до роботи в саду вона не виказувала, і якщо коли й збирала квіти, то робила це головно з пустощів і воліла зривати саме ті, котрі чіпати їй було заборонено. Такими були її схильності — і здібності до пари. Вона ніколи нічого не могла збагнути й затямити відразу — допоки їй цього не пояснили, — а часом навіть і тоді, бо була неуважлива й інколи навіть тупувата. Її матері знадобилося цілих три місяці, щоб утовкмачити їй у голову «Скаргу жебрака»^{*}. І кінець-кінцем її молодша сестриця Саллі декламувала цей вірш значно краще за неї. Утім, Кетрін не була безнадійно тупою — авжеж, вона запам'ятала байку «Заєць із друзяками»^{**} не гірше за будь-яке інше англійське дівча. Матуся бажала, щоб Кетрін займалася музикою, і Кетрін не мала сумнівів, що це приємне заняття, адже їй подобалося бринькати на клавішах старого розстроеного спінета. Тож у восьмирічному

* «Скарга жебрака» або ж «Жебрак» — вірш Томаса Мосса, написаний 1769 року анонімно. Авторка згадує його як зразок віршів, які зазвичай вивчали напам'ять молоді жінки її часу (тут і далі прим. пер., якщо не зазначено інше).

** Байка англійського поета й драматурга Джона Гейя (1727 р.), у якій ідеться про непостійність дружби на прикладі зайця, що приятелює із тваринами з ферми.

віці вона навчання й почала. Провчилась рік — і далі стала їй несила, тож місіс Морланд, яка не змушувала дівчат до того, до чого в них не було здібностей або ж не лежала душа, дозволила їй полишити це заняття. День, коли звільнили вчителя музики, був чи не найщасливішим у житті Кетрін. Її здібності до малювання були посередні, хоча щопрашу, коли їй удавалося заволодіти несписаною частиною матиного листа чи ще якимсь клаптом паперу, вона зображувала дерева з будинками та курей із курчатками — й усе дивовижним чином було схоже одне на інше. Писати й рахувати її навчав татко; французької — матуся; її знання з обох предметів були абиякі, і вона всіляко ухилялася від навчання. Але — який химерний, незбагнений характер! — попри всі ознаки розпещеності, до десяти років вона залишалася доброю й чуйною; рідко бувала впертою, майже ніколи ні з ким не сварилася й ласкаво поводитися з малюками — якщо не брати до уваги поодиноких нападів тиранії. Бувала вона й буйною та галасливою, ненавиділа будь-які обмеження й чистоту, а понад усе на світі любила скочуватися із зеленого пагорка позаду будинку.

Такою була Кетрін Морланд у десятирічному віці. У п'ятнадцять зовнішність її зазнала приємних змін: вона почала завивати волосся й мріяти про бали; обличчя її округлилося та посвіжішало, колір його вирівнявся, в очах з'явився блиск, у фігурі — плавність ліній. Її нечупарність поступилася місцем акуратності, і Кетрін перетворилася на милу охайну дівчину. Тепер їй приємно було чути материні чи батькові зауваження про зміни в її зовнішності:

— Кетрін стає доволі миловидою — вона майже гарненька! — такі слова вряди-годи долітали до її вух —

і як же ж невимовно солодко це було! Видаватися майже гарненькою — неабищо для дівчинки, яка п'ятнадцять років життя зростала геть непоказною: радість, яку навряд чи здатна відчувати та, що вважалася красунею з пелюшок.

Місіс Морланд була жінка добросерда й хотіла, щоб її діти отримали все найкраще в житті. Та позаяк вона всякчас була зайнята то пологами, то вихованням найменшеньких, старші доньки неминуче виявлялися полишеними самі на себе. Тож не дивина, що хоча в характері Кетрін не було нічого, що вимагалось від героїні, починаючи з чотирнадцятирічного віку вона надавала перевагу крикету, бейсболу, їзді верхи й тривалим прогулянкам околицями перед книгами — принаймні такими, з яких можна було б почерпнути щось ґрунтовне. Вона не мала нічого проти книжок загалом — за умови, якщо ті не були аж надто серйозними чи повчальними, складалися лише з фабули й не вимагали роздумів. Але в період між п'ятнадцятьма та сімнадцятьма роками вона почала готуватися стати героїнею: перечитала всі книжки, що їх мусять знати всі порядні героїні, аби запастися цитатами, які стануть у пригоді й слугуватимуть розрадою в її сповненому розмаїтих подій житті.

Від Поупа вона навчилася зневажати тих, хто

«Рядиться у фальшиві одезі».

Від Грея дізналася, що

«Чимало квітів квітнуть непомітно

Й марнують у пустелі аромат».

Від Томпсона —

«Захопливе заняття — учити молодь, як стріляти».

З Шекспіра вона отримала чимало інформації, й головню:

«Такі дрібниці,

Хоч і легкі вони, як те повітря,

*Для ревнощів багато важать...»**

І що

«Нікчемний жук під нашою ногою

Такий же біль стражденний відчуває,

*Як і гігант, що покида життя»**.*

І що закохана жінка завжди схожа на ту, що

«Як статуя Терпіння з кладовища,

*Стражданням посміхалася вона»***.*

Наразі успіхи її в цій царині були задовільні — як і багато в чому іншому, — бо хоч вона й не вміла писати сонети, однак привчила себе читати їх; і хоча їй вочевидь ледве чи вдасться змусити публіку шаленіти від захвату, коли вона виконуватиме на клавікордах прелюдію власної композиції, вона здатна була слухати гру інших без найменших ознак утоми. Найгірше їй давалось малювання — у цьому Кетрін геть нічого не тямилася, і навіть якби надумала зобразити профіль коханого, то його зроду ніхто б не впізнав за малюнком. І тут їй ніяк не вдавалось досягти належних висот. Утім, досі вона ще не усвідомлювала цієї

* В. Шекспір, «Отелло, венеціанський мавр», дія третя, сцена третя, переклад Ірини Стешенко.

** В. Шекспір, «Міра за міру», дія третя. Сцена перша, переклад Д. Білоуса.

*** В. Шекспір, «Дванадцята ніч або що заманеться», дія друга, сцена четверта, переклад О. Грязнова.

своєї хиби, затим що коханого не мала, а отже, і зображувати було нікого. Досягши сімнадцятирічного віку, Кетрін ще жодного разу не зустріла гідного її уваги молодика, якому вдалося б пробудити в ній чуттєвість — але й сама вона досі не викликала ні в кого не те, щоб справжньої пристрасті, а навіть і захвату, бодай стриманого й швидкоплинного. І це насправді дивувало! Однак і дивні речі цілком можна пояснити, якщо поставити собі це за мету. В усій околиці годі було знайти однісінького лорда — ба навіть якогось баронета. Поміж її знайомих не було сімейств, де б виховували хлопчика, випадково знайденого на порозі будинку — і жодного юнака, чиє походження залишалося б невідомим. Її батько не мав вихованця, а місцевий сквайр узагалі був бездітний.

Однак коли вже юній леді судилося стати героїнею, то прозаїчність сорока довколишніх родин не в змозі її зупинити. Щось-таки неодмінно має трапитися, щоб на її шляху постав герой.

Містерові Аллену, власнику майже усіх земель довкола Фуллертону — селища у Вілтширі, у якому жили Морланди — прописали лікування в Баті через часті напади подагри, і його дружина, жінка доброзичлива, яка симпатизувала міс Морланд, а також припускала, що коли жодні пригоди не чигають на юну леді в рідному селищі — їх слід пошукати деінде, запросила дівчину поїхати з ними. Містер і місіс Морланд поставилися до цього прихильно, а Кетрін — з непідробним захватом.

РОЗДІЛ II

На додачу до вже згаданих моральних чеснот і приймних змін у зовнішності Кетрін Морланд та перш ніж почати знайомити читача із труднощами й небезпеками її півторамісячного перебування в Баті йому, либонь, слід повідомити деяку повнішу інформацію — на випадок, якщо наступні сторінки не даватимуть достатнього уявлення про її особистість. Тому й додамо, що серце в неї було любляче, вдача — весела й відкрита, без жодного натяку на манірність та удаваність; у її манерах більше не було дівочої незграбності й сором'язливості; зовні Кетрін була миловида, а у своїй кращій моменти — навіть уродлива, натомість розум мала геть нерозвинутий і неосвічений, що зазвичай притаманне особинам жіночої статі такого віку.

З наближенням від'їзду неспокій місіс Морланд як матері, природно, лише зростав. Тисяча побоювань стосовно небезпек, що загрожуватимуть любій Кетрін упродовж цієї жажливої розлуки, не могли не ятрити материнське серце й мали б змусити її пролити потоки сліз в останні кілька днів перед від'їздом доньки; цілком виправдані й важливі напучування мусили б зривалися з її вуст під час прощальної бесіди в материній опочивальні. Перестороги щодо віроломства лордів і баронетів та їхньої